

Bosbeheerplannen en wildbeheer

Help, wat doen we er (niet) mee?!

Nu her en der de uitgebreide bosbeheerplannen opgemaakt worden voor de volgende 20 jaar duikt geregeld dezelfde vraag op. Wat is de plaats van het wildbeheer in een multifunctioneel en duurzaam bosbeheer in de 21ste eeuw in Vlaanderen? Moet de jacht als vrijetijdsbesteding ingedeeld worden onder de recreatieve functie van het bos? Of maakt jacht deel uit van de economische functie van het bos, vermits die wild-opbrengsten zowel als kosten kan genereren? Zijn er mogelijke conflicten met andere bosgebruikers? Hoe moet het wildbeheer afgewogen worden ten opzichte van de andere bosfuncties en welke rol spelen reeën binnen de ecologische functie van het bos?

De complexiteit van het antwoord wordt in dit artikel geïllustreerd aan de hand van het reewild. Dit is immers dé wildsoort in Vlaanderen waarvan het beheer het meest gerelateerd is aan het bosbeheer.

In Vlaanderen namen, net zoals in de rest van Europa (Gill 1990, Saint-Andrieux & Leluc 2004) de reewildpopulaties de laatste decennia spectaculair toe (Casaer 2003). Vermoedelijk zijn in Europa de densiteiten aan wilde hoefdieren nog nooit zo hoog geweest als nu. Waar halfweg de vorige eeuw het Vlaamse reewildbestand op een goede 3000 reeën geschat werd, raamt men het huidige bestand, alleen al in de bejaagde terreinen, rond de 20.000 stuks.

Voor de bosbeheerder, privaot of publiek, vormt deze stijging in aantallen en densiteiten tegelijkertijd een opportuniteit en een probleem.

Ecologische functie

Zeker is dat de verhoogde reewilddensiteit de ecologische rol van het bos als 'woon- en leefgebied' van tal van diersoorten nogmaals benadrukt. Het belang van deze ecologische functie van het bos, en van de maatregelen die genomen moeten worden om deze functie te garanderen, wordt hierdoor in de kijker geplaatst. Rustzones, sperperiodes - met de erbij horende beperkingen voor recreanten - kleinschalige verjongingsgroepen, open plekken, het belang van ondergroei als voedsel en dekking en van wintergroene planten (o.a. Braam) als wintervoedsel; het hoort allemaal thuis onder deze rubriek.

JIM CASAER, INBO EN GUY GEUDENS, Labo voor Bosbouw UGent

Meer en meer wordt uit onderzoek echter ook duidelijk dat de verhoogde wildstand (van herbivoren), zeker in een sterk gefragmenteerd boslandschap, een bedreiging vormt voor de ecologische functie van het bos. Voor witstaartherten (*Odocoileus virginianus*) – de Amerikaanse tegenhangers van ons reewild – werd dit reeds uitvoerig onderzocht en aangetoond voor zowel de plantendiversiteit (Healy 1997, Alverson & Waller 1997, Bowers 1997, Stromayer & Warren 1997) als de rijkdom aan vogelsoorten (McShea & Rappole 1997).

Ook voor reeën werden de effecten van toegenomen densiteiten op de verjonging van boomsoorten, op de boomsoortensamenstelling en op de plantengemeenschap in het algemeen onderzocht (Cederlund et al. 1998, Fuller & Gill 2001, Flowerdew & Ellwood 2001, Perrins & Overall 2001). Steeds komt men tot de conclusie dat mét reeën (of herbivoren) er een hogere biodiversiteit wordt waargenomen dan zónder, maar dat toenemende densiteiten op hun beurt aanleiding kunnen geven tot blijvende negatieve veranderingen in de plantenrijkdom en/of plantengemeenschappen, met de bijhorende gevolgen voor de diersoorten waarvoor deze planten voedsel of nestgelegenheid vormen.

De uitdaging voor de beheerder is om, in dit kader van ecosysteembeheer en biodiversiteit, op zoek te gaan naar die densiteit die meer voor- dan nadelen oplevert voor de ecologische functie van het bos.

© INBO - Wildbeheer

Reebok © INBO - Wildbeheer

Reeget © INBO - Wildbeheer

Dat de waarde die toegekend wordt aan de aanwezigheid van bepaalde zeldzame dier- of plantensoorten hierbij een doorslaggevende rol speelt, spreekt voor zich. Terugkerend naar het voorbeeld van de Amerikaanse witstaartherten, werd bepaald dat de 'relatieve densiteit' overeenkomend met het duurzaam behoud van biodiversiteit, iets minder dan 20% bedraagt van de maximale densiteit, bepaald door de vegetatieve draagkracht van het gebied (bij afwezigheid van grote predatoren of hoge winterverliezen) (deCalesta & Stout 1997). Voor reewild werd dit concept van relatieve densiteit nog niet uitgewerkt.

Economische functie

De aanwezige reewildpopulaties brengen ook economische voor- en nadelen met zich mee.

Eenzijds is het nog steeds zo dat – ook in Vlaanderen – reewild beschouwd wordt als een gegeerde wildsoort, en dit niet alleen om op te jagen maar ook op culinair vlak. Momenteel biedt de wildverhandelende sector ongeveer per geschoten ree rond de € 50 à 100. De mogelijke pacht prijs van het bosgebied is afhankelijk – zij het zeker niet als een lineair verband – van de aan- of afwezigheid van een gezonde reewildstand, en van de mogelijkheden om de reeën te bejagen.

Anderzijds vormen de maatregelen die genomen moeten worden om plantsoen of natuurlijke verjonging te beschermen tegen reevraat en zo de verjonging van het bos te garanderen een grote uitgavenpost aan materiaal en manuren voor het bosbeheer.

Zeker bij de omvorming van homogene monoculturen naar meerjarige en soortenrijke bosbestanden veroorzaakt de aanwezigheid van hoge reewilddensiteiten een serieuze meerkost voor het beheer (Kuiters et al. 1996). In deze fase van herstel van scheefgetrokken toestanden zijn beschermende maatregelen of intensieve lokale jachtdruk meestal onvermijdelijk, al was het maar omdat reeën de gewoonte hebben om juist die zaailingen of scheuten uit te zoeken van soorten die weinig voorkomen. Zo bemoeilijken ze gewenste veranderingen in de bestaande boomsoortensa-

menstelling (Reimoser 1986). Hierbij dienen deze maatregelen als een tijdelijk hulpmiddel gezien te worden.

Wanneer een boscysteem echter op lange termijn niet in staat is zichzelf te verjongen zonder de aanwezigheid van beschermende maatregelen tegen wildvraat, wijst dit erop dat er iets grondig fout zit met het evenwicht tussen wild en bos of met de interne verdeling van de aanwezige reeën binnen het boscomplex.

Ook hier is de uitdaging om te zoeken naar die densiteit van reeën, die resulteert in een gezonde reewildstand, een aantrekkelijke jaarlijkse duurzame oogst toelaat, en dit zonder zware kosten voor het beschermen van de bosverjonging.

In West-Europa kunnen deze twee doelstellingen, gezien de huidige positieve evoluties van de reewildpopulaties, meestal hand in hand gaan.

Sociaalrecreatieve functie

Reeds in het kader van de bossenverklaring (2003) werd duidelijk dat men niet goed weet wat te doen met de jagers. Zijn het nu recreanten of niet? Gaat het hier over recreatief medegebruik of over medebeheer door mensen voor wie dit medebeheer een vorm van recreatie is?

Dat het 'uitvoeren' van het wildbeheer in Vlaanderen gebeurt door mensen voor wie de jacht een hobby is, staat niet ter discussie. Of men deze groep daarom kan beschouwen als recreanten zoals ruiters, mountainbikers en wandelaars is iets anders. Als recreanten zijn jagers de enige 'betalende' recreanten, wat voor de nodige voor- en nadelen kan zorgen.

Anderzijds beschouwen veel mensen in Vlaanderen de uitoefening van de jacht als een probleem in bosgebieden, juist omwille van de sociaalrecreatieve functie van het bos, waarbij conflicten tussen de verschillende recreanten te vermijden zijn. Het beperken van de toegankelijkheid van het bos – zoals in het Waalse gewest – omwille van het uitoefenen van de jacht wordt door velen dan ook als onaanvaardbaar beschouwd in het dicht bevolkte Vlaanderen.

Tot slot

Het geheel is echter nog complexer. De bovenstaande beschrijving gaat immers voorbij aan het feit dat elke benadering van het reewildbeheer in het kader van één van de bosfuncties, een rechtstreekse invloed heeft op de invulling van al de andere bosfuncties.

Zo beïnvloeden maatregelen in het kader van de recreatie, zoals het al dan niet openstellen van bepaalde zones of wegen in het bos, rechtstreeks de verspreiding van de aanwezige reewildpopulatie in het gebied. Op zijn beurt zal deze verspreiding verantwoordelijk zijn voor concentratiegebieden waar reeën zich tijdelijk ophouden en bijgevolg een hogere druk op de vegetatie, de plantengemeenschap en de bosverjonging op deze plaatsen.

Ook de aanleg van open plekken, verjongingskappen of reservaatgebieden, het wijzigen van boomsoortensamenstelling, het creëren van hakhout, ... resulteren uiteindelijk allemaal in een verandering van de voor de reeën zo belangrijke habitatfactoren, en dus van de wisselwerking tussen reeën en hun leefgebied, de draagkracht van het gebied, de aantrekkelijkheid van bepaalde stukken en de verspreiding van de reeën in het bosgebied op een bepaald moment van de dag of van het jaar.

Onrechtstreeks wordt zo door elke beslissing in het kader van een uitgebreid bosbeheerplan een andere bosfunctie mee beïnvloed.

Bos- en (ree)wildbeheer zijn bijgevolg onlosmakelijk met elkaar verbonden. Reewildbeheer dat geen rekening houdt met de gevolgen voor en van het bosbeheer, en vice-versa, is gedoemd te mislukken en te leiden tot frustraties en conflicten tussen belanghebbenden.

De uitoefening van de jacht (lees: de actieve regulatie van de aanwezige reewildstand door middel van afschot) is hierbij slechts één van de aspecten van het beheer.

Wil men komen tot een duurzaam, multifunctioneel bosbeheer en een duurzaam (ree)wildbeheer, beide resulterend in een maximale bijdrage aan het behoud en herstel van biodiversiteit, dan dienen deze twee vormen van beheer als deelaspecten van één coherent, resultaatgericht en rationeel onderbouwd ecosysteembeheer beschouwd te worden. Hierbij zijn actief populatiebeheer, vegetatiebeheer en 'people management' evenwaardige benen waarop het beheer dient te steunen.

Gelukkig voor Vlaanderen zijn, in tegenstelling tot veel andere Europese landen, de verschillende overheidsdiensten verantwoordelijk voor natuur-, bos- en wildbeheer sinds kort samengebracht onder hetzelfde dak, wat de kans op een coherent ecosysteembeheer door de overheid alleen maar kan vergroten (zie ook artikel in deze Bosrevue). ■

dr. ir. Jim Casaer werkt als wetenschappelijk attaché aan het INBO en is docent Faunabeheer aan de KULeuven.

ir. Guy Geudens werkt deeltijds voor het studiebuero Haskoning en aan het Laboratorium voor Bosbouw van de UGent. Daarnaast is hij actief als voorzitter van de Pro Silva Vlaanderen, een werkgroep van de VBV.

De auteurs bedanken Alain Licoppe, Jos Van Slycken en Mark Van den Meersschaet alsook Thierry Onkelinx, Johnny Cornelis, Noah Janssen en David Van Eykeren voor commentaren op vroegere versies van deze tekst.

Reacties? Opmerkingen?

De discussie is geopend op het forum www.vbv.be/forum.

Literatuurlijst is te vinden op www.vbv.be/publicatie.html.

Producent van bos- en haagplantsoen inheems en autochtoon materiaal

Boomkwekerijen SYLVA
't HAND 10
9950 WAARSCHOOT
TEL: 09 376 75 75
FAX: 09 377 37 37
Email: Info@sylva.be
www.sylva.be